

OCUPAȚIA GERMANĂ LA CRAIOVA ÎN ANII 1916—1918

ION CĂLIN

Începînd din toamna anului 1916, o dată cu pătrunderea trupelor invadatoare germane la sud de Carpați, populația din Oltenia și din Muntenia, fiind supusă unei exploatari nemiloase de către ocupanți, avea să simtă din plin — după expresia plastică a unor scriitori — „greutatea pumnului de fier prusac“.

Timp de doi ani cît a durat administrația militară germană, satele și orașele românești au fost supuse unui jaf sistematic fără precedent, iar principalele bunuri stoarse din teritoriul ocupat au fost expediate în țările care făceau parte din tripla alianță, și în primul rînd în Germania. Exploatarea economică a teritoriului românesc s-a făcut după un plan sistematic, întocmit la Berlin de comandamentul suprem german încă înainte de pătrunderea armatelor în Oltenia.

În octombrie 1916, comandamentul german, în urma discuțiilor cu reprezentanții puterilor centrale, a stabilit în amănunte modul cum se va proceda la jefuirea avuțiilor și produselor din România, precum și la adoptarea sistemului financiar care avea să ducă la secătuirea resurselor țării noastre¹. Astfel s-a hotărît ca în fruntea administrației militare a teritoriului ce se va ocupa să fie numit un general german în calitate de guvernator ; s-a stabilit de asemenea înființarea unui stat-major economic (*Wirtschaftsstab*), a unui stat-major administrativ (*Verwaltungsstab*) și a unei poliții militare germane (*Militärverwaltungspolizei*). Aceste organe depindeau de guvernatorul militar, care, la rîndu-i, primea ordine direct de la Berlin. Pe lîngă guvernatorul militar avea să fie atașat cîte un reprezentant al celorlalte țări aliate cu Germania.

La 28 octombrie 1916, în discuțiile de la Berlin, raportorul comandamentului suprem german a declarat textual că „ideea călăuzitoare pentru exploatarea economică a teritoriului ocupat constă în a procura fiecărui aliat ceea ce îi este necesar pentru continuarea războiului și pentru economia sa națională... și că guvernatorul militar are obligația să se îngrijească din răspuneri de a se ridica din România tot ceea ce poate fi ridicat“². Produsele urmau a fi expediate „pe calea cea mai scurtă aceluia dintre aliați care va avea nevoia cea mai mare“.

¹ E. C. Decusară, *România sub ocupația dușmană*, fascicola I, *Organizarea și activitatea poliției militare*, București, 1920, p. 4.

² Ilie I. Georgianu, *România sub ocupația dușmană*, fascicola II, *Organizația și activitatea statului-major economic*, București, 1920, p. 6.

Repartiția făcându-se pe baza unei „chei“ (*Schlüssel*) stabilite dinainte, Germania și-a atribuit partea leului.

În privința modului cum vor putea fi ridicate produsele din România, același raportor afirma că „la începutul ocupației va merge destul de bine cu sistemul rechizițiilor“, dar că „mai târziu izvoarele seacă și ești silit a recurge la plată“¹. Considerându-se că „în anumite împrejurări va fi nevoie de plată în numerar“ pentru unele produse, s-a hotărât ca Banca generală română, fostă bancă cu capital german, să emită bani de hîrtie cu curs forțat și fără o acoperire reală. Cu aceste bilete emise de Banca generală, trupele de ocupație aveau să-și procure din România, mai ales pe cale individuală, produsele pe care nu le mai puteau lua prin rechiziție². Populația era obligată să primească acești „lei de hîrtie“, care, circulînd alături de bancnotele B.N.R., aveau să dea naștere în scurt timp unei inflații haotice. În discuțiile de la Berlin s-a recunoscut cu cinism că prin introducerea leilor noi de hîrtie se urmărește ca „la încheierea păcii“ guvernul român să fie „obligat să plătească întreaga emisiune“, iar „aliații puterilor centrale“ să primească „astfel în mod gratuit mărfurile procurate din România“³.

Leonida Colescu, directorul general al statisticii din România, a subliniat pe bună dreptate că sistemul financiar impus de administrația militară germană în România „constituie cea mai mare escrocherie oficială, fără pereche în istorie“⁴. De altfel, întregul regim introdus de administrația militară germană în teritoriul ocupat s-a bazat pe teroare, escrocherie și jaf necruțător.

La începutul lunii decembrie 1916, contele Tülff von Tscheppe und Weidenbach, general de infanterie german, a fost numit guvernator militar al României. Îndată după ocuparea Olteniei și a Munteniei, guvernatorul a trecut la organizarea administrației și a poliției militare în teritoriul cotoplit, după normele stabilite de Berlin, norme care fuseseră aplicate mai înainte și în Belgia și în Serbia.⁵ Poliția militară era organizată teritorial: o centrală polițienească la București și două circumscripții centrale (*Polizeiabteilung*), una la Craiova și alta la Ploiești⁶. În capitalele de județ și în alte cîteva orașe s-au organizat oficii polițienești. De centrala polițienească germană din Craiova depindeau județele Mehedinți, Gorj, R.-Vilcea, Dolj, Romanați, Olt și Muscel⁷.

Statul-major economic s-a instalat la început la T.-Severin, apoi la Craiova, iar la sfîrșitul anului 1916 s-a stabilit la București⁸. În primele luni, administrația militară germană a organizat statul-major economic pe cinci zone mari de exploatare; din zona Craiova făceau parte județele Mehedinți, Gorj și Dolj⁹. După stabilirea frontului în sudul Moldovei, ocupanții au desființat sistemul zonelor militare întinse, introducînd în schimb comandaturi pe județe, iar pentru ca exploatarea economică să fie organizată și mai în amănunt, comandaturile militare județene au fost împărțite în comandaturi de etapă și stațiuni de etapă.

¹ Ilie I. Georgîianu, *op. cit.*, p. 7.

² *Ibidem*, p. 7—8.

³ *Ibidem*, p. 38.

⁴ Vezi E. C. Decusară, *op. cit.*, p. 4 (prefața semnată de Leonida Colescu).

⁵ *Ibidem*, p. 7.

⁶ *Ibidem*, p. 11.

⁷ *Ibidem*, p. 12—13.

⁸ Ilie I. Georgîianu, *op. cit.*, p. 9.

⁹ *Ibidem*, p. 10.

În județele Vâlcea, Romanși și Dîmbovița, comandaturile erau austriece, iar în celelalte erau germane. Comandaturile județene aveau ca atribuții menținerea ordinii, asigurarea circulației pe drumuri, controlul populației și mai ales exploatarea economică a ținutului respectiv cu ajutorul personalului statului-major economic ¹.

La 8 februarie 1917, guvernatorul militar, printr-o ordonanță confidențială, schițează o latură a programului de lucru al statului-major economic, adică programul de jefuire a bogățiilor țării noastre de către ocupanți, în felul următor : „Stocurile de cereale și furaje aflate în România trebuiesc expediate cît se poate de repede în patrie [în Germania]. Acest lucru formează problema principală care preocupă administrația militară. Pentru aprovizionarea patriei în modul cel mai larg, ordon tuturor comandanților de etape și stațiuni de etapă de a lucra din toate puterile pentru atingerea scopului arătat mai sus... Se vor stabili toate cantitățile existente de cereale și se vor expedia în Germania, întrebunțîndu-se pentru aceasta toate mijloacele de transport. Din cantitățile aflate se va reține numai stocul necesar armatei, strictul absolut indispensabil populațiunii civile și cantitatea necesară culturilor viitoare” ². Statului-major economic i se ordona să se preocupe de asigurarea recoltei viitoare, cultivîndu-se tot terenul arabil, întrucît „este necesar ca România să fie menținută ca grînarul puterilor centrale” ³.

În afară de procurarea cerealelor, statul major economic avea sarcina să se ocupe cu colectarea și cu ridicarea din teritoriul ocupat a tuturor bunurilor considerate a fi de folos mașinii de război a puterilor centrale, ca : produse alimentare, produse chimice, instalații, metale, materii textile, piei, blănuri etc. Erau două depozite centrale — la București și la Craiova — pentru stocarea acestor bunuri și o serie de depozite în alte orașe și sate. Cînd o categorie de mărfuri adunate la un depozit secundar nu putea completa încărcătura unui vagon, atunci era trimisă mai întîi depozitelor centrale din Craiova ori București, iar de aici expediată peste graniță ⁴.

La Craiova mai era un „centru principal” pentru adunarea, depozitarea și expedierea ouălor ⁵, un centru pentru colectarea fructelor, o instalație specială a statului-major economic pentru fabricarea marmeladei ⁶, necesară trupelor de ocupație și de front. E de remarcat că după îndestularea acestor trupe (efectivul armatei germane depășea singur 500 000 de oameni) au fost expediate numai în Germania 16 916 tone de marmeladă ⁷.

Atît la Craiova, cît și în restul teritoriului ocupat, majoritatea produselor au fost ridicate de la populație pe cale de rechiziție. Mărfurile sau produsele rechiziționate erau divizate, după felul întrebunțării, în două categorii. În prima categorie erau clasate cele destinate întreținerii armatei de ocupație, iar într-a doua mărfurile destinate exportului „pentru consumul intern” al puterilor cen-

¹ Ilie I. Georgianu, *op. cit.*, p. 12.

² *Ibidem*, p. 19.

³ *Ibidem*, p. 20.

⁴ *Ibidem*, p. 109.

⁵ *Ibidem*, p. 66.

⁶ *Ibidem*, p. 75.

⁷ *Ibidem*, p. 78.

trale¹. În general, pentru produsele ridicate, autoritățile militare de ocupație eliberau bonuri de rechiziție ori bonuri de recepție. Mărfurile sau produsele care aparțineau atât statului român, cât și cele ale particularilor, dacă se descoperea că n-au fost declarate integral, se rechiziționau fără a se elibera vreun ban².

Anunțarea rechizițiilor se făcea de obicei de comandaturile militare sub formă de ordonanțe către comune. De exemplu, într-o ordonanță din ianuarie 1917 se spunea: „Comunele vor ridica de la locuitori toate proviziile de grâu, porumb (știuleți și boabe), făină de porumb. Cantitățile strânse vor fi păstrate în magazii administrate de primari. Acela care va opri o cantitate pentru el va fi aspru pedepsit”³. În altă ordonanță se preciza că, dacă locuitorii nu vor preda „cantități suficiente de untură și de slănină de bunăvoie, se vor face rechiziții forțate... fără nici o plată”⁴.

Intrucît la Craiova erau mari depozite de bunuri jefuite nu numai din județul Dolj, ci din toată Oltenia, trupele de ocupație au crezut necesar să aducă și să numească în fruntea administrației comunale un primar neamț, care să asculte orbește de ordinele comandaturii germane. Numele lui Fr. Springer primar al Craiovei a îngrijorat populația orașului. Jefuirea bunurilor din oraș începuse, de altfel, înainte de instalarea primarului Springer. În noiembrie 1916 trupele germane au ridicat de la Administrația financiară a Craiovei toate fabricatele monopolurilor statului, iar de la unii comercianți au luat peste 1 000 de perechi de ghete. Comercianților li s-a dat spre consolare bonuri cu mențiunea că „pagubele vor fi achitate după terminarea războiului”⁵.

Pentru a se putea executa cu tot zelul dispozițiile comandaturii, Fr. Springer și-a format un aparat de funcționari filogermani, unii chiar cetățeni de naționalitate germană, domiciliați de mult în Craiova. Lor le-a dat posturi de conducere și salarii mult mai mari comparativ cu ceilalți funcționari ai primăriei; aceștia serveau totodată și de informatori. Primăria orașului Craiova, în afară de alte obligații, trebuia să asigure subzistența și toate cheltuielile armatei de ocupație din raza orașului, precum și hrana necesară centrului de prizonieri din localitate.

Sumele de bani mereu crescînde cerute de armata de ocupație erau depuse aproape zilnic de casieria primăriei la comandatura germană. De pildă, la 14 februarie 1917 primăria a plătit comandaturii suma de 10 098 de lei, la 17 februarie 21 688,85 lei, peste două zile 27 201,15 lei, la 22 februarie 23 088 de lei, la 24 februarie 16 235 de lei⁶ etc. Deși primăria achita sumele cerute, ea nu primea nici o notă justificativă. Comandatura susținea că justificarea se va face după terminarea războiului. În afară de banii ceruți prin comandatură, ofițerii și soldații germani solicitau individual primarului să le procure alimente gratuit spre a le trimite fiecare acasă sub formă de pachete. În acest scop, primăria a plătit soldaților germani numai în prima săptămîină din aprilie 1917 suma de

¹ Ilie I. Georgianu, *op. cit.*, p. 28.

² *Ibidem*, p. 31.

³ *Ibidem*, p. 29.

⁴ *Ibidem*.

⁵ Arh. st. Craiova, fond. Primăria orașului Craiova, dos. 92/1916.

⁶ *Ibidem*, dos. 21/1917.

5 540 de lei, costul cărnii furnizate în plus, care a fost conservată și împachetată și expediată peste graniță ¹.

După cum se știe, trimiterea pachetelor individuale cu produse românești peste graniță se făcea în conformitate cu ordinul dat de Mackensen la 3 martie 1917. Potrivit acestui ordin, orice militar din armatele de ocupație avea voie să trimită acasă oricâte pachete cu alimente vroia, iar la plecarea în permisie putea să-și mai ia cu dînsul încă o ladă de 25 kg ². Într-un raport confidențial, un ofițer austriac arăta că „germanii au uzat în modul cel mai larg de permisiunea acordată de a se expedia pachete cu alimente din România“, trimitînd în patrie pînă la sfîrșitul lunii august 1917 un număr de 970 de vagoane cu astfel de colete poștale ³.

Pentru a le rămîne disponibile cît mai multe alimente, ocupanții germani au supus populația Craiovei, ca de altfel a întregului teritoriu ocupat, unui sever regim de cartelă. Rația de carne prevăzută pentru o persoană era abia de 300 de grame pe săptămîină ⁴. Trei zile pe săptămîină era interzisă vînzarea cărnii, iar locuitorii care împlineau 60 de ani nu mai aveau dreptul la consumul de carne pe bază de cartelă. Același regim de strictete era aplicat și în consumul pîinii, care se reducea la mai puțin de 300 de grame de persoană pe zi. Armata germană consuma însă carne și pîine la discreție.

La mulțimea de samavolnicii la care erau supuși oamenii muncii se adaugă la sfîrșitul lunii martie 1917 și recalcularea și reducerea lefurilor diferiților salariați români, fie ai primăriei, fie legați de activitatea comunală. Primind acest ordin de la București, Fr. Springer l-a executat imediat. Salariile au fost recalculate în felul următor: funcționarii care avuseseră salarii între 285 și 301 lei în viitor aveau să primească suma de 285 de lei; cei între 351 și 370 de lei urmau să primească 315 lei, iar cei între 551 și 600 de lei aveau de primit 451 de lei ⁵. Reducerea salariilor lunare s-a făcut în pofida inflației existente. Reținerile pentru fondul de pensii au fost anulate, fapt ce a neliniștit pe funcționarii publici. Această stare de îngrijorare cauzată de reducerea salariilor și de nesocotirea dreptului de pensionare s-a manifestat prin cereri de audiență la primarul german, agitații permanente în localul primăriei și reclamații scrise adresate ocupanților.

În iarna anului 1917 orașul Craiova a fost impus de ocupanți la două împrumuturi forțate, fiecare de circa 1 000 000 de lei. Fr. Springer a trimis locuitorilor somații tipărite ca în termen de 24 de ore de la primire să plătească la casa comunală suma ce revenea fiecăruia din acest „împrumut forțat al orașului Craiova“, împrumut care, pretindea primarul, „era rambursabil după încheierea păcii“. Somațiile, semnate de Springer și de comandantul german, se încheiau cu amenințarea că „orice refuz de plată va atrage după sine măsuri de constrîngere fără nici o indulgență“ ⁶.

În afară de împrumutul forțat, cetățenii orașului au fost impuși la o serie de taxe împovărătoare pentru ei. Foarte mulți locuitori, prin petiții scrise, cereau

¹ Arh. st. Craiova, fond. Primăria orașului Craiova, dos. 92/1916.

² Ilie I. Georgianu, *op. cit.*, p. 20.

³ *Ibidem*, p. 20—21.

⁴ Arh. st. Craiova, fond. Primăria orașului Craiova, dos. 24/1917.

⁵ *Ibidem*, dos. inv. 21/1917.

⁶ *Ibidem*, dos. 6/1917; vezi și dos. 21/1917.

să nu fie impuși la asemenea taxe mari. De pildă, la 28 februarie 1917, cetățenii arătau că, „în actualele împrejurări în care ne găsim, adesea ori nu ni se găsește nici cele necesare pentru existența zilnică, necum să mai plătim aceste taxe... foarte împovărătoare”¹.

Dar jaful ocupanților germani era permanent în toate sectoarele vieții economice. Tot în iarna anului 1917 comandatura și primarul Springer au dat o ordonanță prin care toți locuitorii orașului erau obligați să depună obiectele de aramă (căldări, cazane, găleți etc.), nichel și plumb : cetățenii trebuiau totodată să strângă și să depună mereu cantități însemnate de fier vechi. Obiectele ridicate de la orașeni au fost apoi încărcate în vagoane și expediate în Germania².

Comandatura germană ordona ca trimestrial și lunar să se facă recensământul tuturor animalelor și păsărilor deținute de locuitori. Fiecare cetățean era obligat să predea la comandatură păsările sau ouăle la care era impus și pentru care era înregistrat la începutul trimestrului. Chiar dacă păsările mureau, predarea era obligatorie. În arhiva primăriei Craiova au fost găsite sute de petiții ale cetățenilor care arătau că au fost impuși pe nedrept, că păsările au murit și cereau să fie scutiți de asemenea impuneri³. Din cercetarea acestor petiții s-a constatat că numai câțiva locuitori au fost scăzuți și numai acolo unde s-a întâmplat ca ofițerii nemți să vadă găinile moarte⁴.

Numărul animalelor locuitorilor din județul Dolj a scăzut simțitor în 1917 comparativ cu anul precedent. Această scădere s-a datorat în primul rând rechiziționării masive efectuate de ocupanți. Astfel, numărul cailor a scăzut de la 74 118 la 38 590, al oilor de la 351 647 la 229 695, al caprelor de la 21 398 la 11 418, al porcilor de la 82 571 la 50 646 etc.⁵. Țăranii care din lipsă de bani veneau cu vitele la Craiova să le vîndă riscau să le fie rechiziționate și în loc de plată li se dădea un bon cu mențiunea că vor fi despăgubiți la sfîrșitul războiului.

Numai într-o singură zi, la 12 octombrie 1917, au fost trimise de la Craiova în Germania 16 vagoane cu vite și porci.

Satele din jurul Craiovei au avut într-adevăr mult de suferit de pe urma rechizițiilor și a brutalei comportări a ocupanților. Din mulțimea documentelor care atestă această jefuire a satelor vom da un singur fragment, edificator însă, din petiția țăranilor din Pielești către Comisia administrativă a județului Dolj. Țăranii scriau următoarele : „Armatele germane-austro-ungare, deși ne-a sfîșiat nu puțin ficiații cu jertfirea a tot felul de animale : boi, vaci, porci, oi, păsări domestice, cereale, furaje, distrugeri de împrejmuiri etc. și tot felul de obiecte casnice, dar credeam căci cu aceasta de astă dată vom fi scăpați și apărați, însă am fost înșelați, că răul urmează din zi în zi în mai rău din cauza soldaților care intră din casă în casă, împuşcă tot felul de animale și păsări, luîndu-ne făina, mălaiul și leguminoasele ce au mai rămas pentru hrana copiilor. În ceie din urmă ne scormonesc prin lăzi, ne ia îmbrăcămintea, încît ne-a dus în stare de

¹ Arh. st. Craiova, fond. Primăria orașului Craiova, dos. 1/1917. O petiție asemănătoare, din 26 februarie 1917, e semnată de 300 de orașeni.

² În multe orașe și sate ocupanții germani au ridicat și expediat peste graniță clopotele de la biserici (Ilie I. Georgianu, *op. cit.*, p. 112).

³ Arh. st. Craiova, fond. Primăria orașului Craiova, dos. 14/1917.

⁴ *Ibidem.* dos. 54/1917.

⁵ Ilie I. Georgianu, *op. cit.*, p. 90.

disperare, că este aproape a porni și noi, puțin ce am mai rămas [în sat], să fugim, părăsind comuna și luând lumea în cap încotro vom vedea cu ochii... Nu mai sîntem siguri nici de viață. că ne omoară în bătai și ne amenință cu armele și, cum zicem, nu mai este mult pînă a părăsi comuna și casele și a lua lumea în cap ca să ne ascundem în desișurile pădurilor sau crăpăturile munților”¹.

Conținutul acestui document, ca de altfel întregul sistem de exploatare economică al ocupanților, dovedea că armata germană punea în aplicare preceptele doctrinei fostului teoretician militar prusac, generalul Karl von Clausewitz, care, la Academia de război din Berlin, ani de-a rîndul propagase ofițerilor că „drep-tul de rechiziție n-are alte margini decît istovirea, sărăcirea și distrugerea unei țări”².

Deși Craiova nu avea terenuri agricole, cu excepția primăriei, care avea moșii în mai multe comune ale județului Dolj, cetățenii erau obligați să predea comandaturii recolta de fasole, mazăre, linte și fructe culeasă din grădinile caselor. În cadrul comandaturii și al primăriei erau servicii speciale care se ocupau cu luarea acestor produse. Ordinele comandaturii erau categorice și executarea lor era făcută direct de ofițerii germani. La 13 octombrie 1917 comandamentul german al județului Dolj cerea și primăriei Craiova „rezultatul treieratului de fasole, mazăre, linte spre a le trece în registrele... de evaluare a recoltei”. Rezul-tatul trebuia trimis „cît mai grabnic posibil”³.

Măsuri severe au fost luate și pentru strîngerea hîrtiei, indiferent dacă era material vechi de arhivă sau hîrtie de împachetat. Dintr-un ordin al coman-daturii trimis primăriei reiese că toate rămășițele de hîrtie și hîrtia veche să fie predate, în ziua de 15 ale fiecărei luni, pe categorii: de scris, împachetat etc.⁴. După ce s-au ridicat fețele de mese și șervetele de pînză de la restau-rante, s-a „permis” totuși folosirea șervetelelor de hîrtie în localuri⁵.

De la populație s-au ridicat cantități mari de albituri și articole de îmbră-căminte. Lîna și pieile de orice fel s-au rechiziționat în întregime. Zeci de va-goane luau zilnic drumul Germaniei cu astfel de produse⁶. Rechiziționarea inte-grală a pieilor a provocat în teritoriul ocupat o mare lipsă de încălțăminte. Ca o compensație ridicolă, ocupanții au dispus să se înființeze ateliere pentru confecționare de saboți⁷.

Întreaga viață economică a orașului Craiova era paralizată în timpul ocu-pației germane. Un număr de 13 stabilimente industriale, printre care fabrici de pîine, de pielărie, de textile, de cărămidă, mori ș.a., erau închise⁸. Populația era înfometată⁹. Mulți locuitori au părăsit orașul încă din primul an al ocu-pației. Alții, împinși de foame și de ură împotriva ocupanților, în timpul mane-vrei trenurilor în afara stației au desfăcut în mai multe rînduri vagoanele cu

¹ Arh. st. Craiova, fond. Primăria orașului Craiova, dos. 92/1916.

² Vezi N. J a c. C o n s t a n t i n e s c u, *Atrocități germane*, Tîrgu-Jiu, 1919.
p. 10.

³ Arh. st. Craiova, fond. Primăria orașului Craiova, dos. 54/1917.

⁴ *Ibidem*, dos. 47/1917.

⁵ Ilie I. G e o r g i a n u, *op. cit.*, p. 111.

⁶ Arh. st. Craiova, fond. Primăria Orașului Craiova, dos. 8/1917.

⁷ Ilie I. G e o r g i a n u, *op. cit.*, p. 112.

⁸ Arh. st. Craiova, fond. Primăria orașului Craiova, dos. 6/1917.

⁹ *Ibidem*, dos. 14/1918.

bunuri încărcate pentru Germania, reușind să ia îndărăt o parte din produsele jefuite de nemți. Mulți locuitori din preajma gării Craiova cu îngăduința lucrătorilor de la calea ferată, au izbutit să-și procure pe această cale diferite bunuri alimentare sau de îmbrăcăminte. Intr-o seară numai, cetățenii din jurul gării au luat din vagoane 400 kg de fasole, 100 kg de untură, cantități însemnate de mazăre, 140 m de pinză, cămăși ș.a. Când acest procedeu — care în fond era o formă de luptă împotriva ocupanților — ia amploare, polițiștii germani se alarmează, întăresc paza gării, intensifică perchezitiile la domiciliul orașenilor și apelează la concursul primăriei pentru a lua măsuri. Polițiștii îl informau pe Springer că „foarte mulți locuitori“ din cartierul muncitoresc al gării au luat din vagoane diferite obiecte, care „nu se mai găsesc prin casele lor“, fiind „ascunse prin cîmpuri și grădini“, iar terenul înzăpezit nu permite să se descopere „locurile unde lucrurile sînt îngropate“¹.

Majoritatea școlilor din oraș erau închise. Unele din acestea erau transformate în spitale. Directorul școlii primare „Tudor Vladimirescu“, îngrijorat de situația învățămîntului, scria primarului la 1 februarie 1917 pe un ton de revoltă că această școală a fost ocupată de trupele germane încă de la intrarea lor în Craiova, că mobilierul și materialul didactic au dispărut. El cerea ca „după plecarea trupelor din școală să nu se mai instaleze altele, mai ales că se simte nevoia ca această școală să fie deschisă sau cel puțin ca averea școlii să fie respectată“. Atît scrisoarea, cît și tonul folosit l-au înfuriat pe Springer, care, în rezoluția pusă, menționa: „D-nul petiționar se consideră demisionat“². Din 15 școli primare existente în raza orașului Craiova au funcționat numai șapte³.

O parte din școlile închise erau folosite ca dormitoare pentru armatele germane, iar altele erau amenajate pentru spitale. Întreaga lenjerie era luată cu forța de la cetățeni.

Ura maselor asuprite împotriva ocupanților germani creștea zi de zi. Cu mic, cu mare, toți doreau să scape de cîmpituri, să înceteze războiul. Elementele socialiste înaintate au exercitat o puternică influență asupra muncitorimii craiovene. Acțiunile muncitorilor severineni din ianuarie și februarie 1917 îndreptate împotriva ocupanților germani au avut de asemenea un puternic ecou în Craiova.

Orașul Craiova cunoaște în anii ocupației germane frămîntări în rîndul muncitorilor din întreprinderile industriale și de la calea ferată. Comandatura germană, urmărind să aibă o evidență exactă a tuturor muncitorilor craioveni pentru a-i putea supraveghea, îi obliga prin ordonanțe să se înscrie la serviciul de plasare. Intr-o adresă a acestui serviciu către primarul german se arăta că din numărul de 1 507 înscriși pînă la 29 ianuarie 1917 cea mai mare parte sînt femei împletitoare de ciorapi, mănuși etc. În adresă se menționa că „în oraș sînt destui lucrători de diferite meserii cu sau fără lucru“⁴.

Muncitorii refuzau să se înscrie la serviciul de plasare, deoarece nu doreau să fie la dispoziția nemților; ei se temeau totodată să nu fie duși la muncă în Germania.

¹ Arh. st. Craiova, fond. Primăria orașului Craiova, dos. 6/1917

² *Ibidem*,

³ *Ibidem*, dos. 88/1917.

⁴ *Ibidem*, dos. 22/1917.

Față de refuzul muncitorilor de a se înscrie la serviciul de plasare, primarul german, la cererea comandaturii, printr-un ordin sever — care a fost afișat pe străzile orașului — amenință cu urmărirea pe cei ce nu se vor supune. Ordinul primarului era categoric: „Avînd în vedere că mare parte din muncitori cu brațele și lucrători meseriași nu s-au prezentat nici pînă astăzi pentru a fi înscrși în registrele serviciului de plasare al primăriei acestui oraș, aducem la cunoștință generală pentru a doua și ultima dată și invităm pe toți meseriașii cu sau fără lucru și pe muncitorii cu brațele pavatori, măturători de străzi, coșari, vizitii, spălători de rufe, tăietori de lemne să se prezinte îndată pentru a se înscrie în registre. Invităm totdeodată pe patroni și pe conducătorii de stabilimente industriale și comerciale să trimită în același scop pe lucrătorii aflați în serviciul lor. Cei ce nu se vor conforma acestei dispozițiuni vor fi urmăriți. Springer“¹.

Nici această dispoziție a primăriei n-a avut rezultatele scontate de ocupanți. Cu toată insistența organelor de represiune, muncitorii refuzau să se prezinte și să dea date în legătură cu ei.

Pierderile suferite în vara anului 1917 de armatele germane pe frontul din Moldova au produs panică în rîndul ocupanților și bucurie populației craiovene.

Întregul oraș se bucura de eșecul armatei germane în luptele de la Mărășești.

Comandatura germană din Craiova încerca zadarnic să potolească agitația maselor.

În august 1917 aceasta arăta într-o scrisoare adresată lui Springer: „De cîtva timp se răspîndesc în Craiova zvonuri nesăbuite asupra situației războiului și a comandamentului armatei germane“². Comandatura germană considera aceste zvonuri „stupide și copilărești“, dar cerea funcționarilor orașului „să se ridice cu energie“ și să le combată. Ocupanții germani, prin ordine afișate, țineau să precizeze că răspîndirea unor altfel de știri, considerate false, „se pedepsește cu cele mai grele pedepse și, după împrejurări, chiar cu împușcarea...“³.

În Craiova și în T.-Severin existau grupuri revoluționare⁴, care în plină ilegalitate desfășurau lupta pe diferite căi împotriva ocupanților germani și a exploataților interni. În condițiile orașului Craiova, întesat cu cîteva mii de soldați și ofițeri germani, grupul revoluționar de aici își desfășura activitatea cu multă precauție. Așa se și explică faptul că poliția secretă germană, cît a stat la Craiova, n-a reușit să identifice și să aresteze nici un membru din cadrul grupului.

Multe ordine secrete ale comandaturii se aflau și se difuzau cu repeziune. Astfel, cetățenii orașului știau zilele cînd aveau loc trimerile în Germania a prizonierilor români și ruși. În acele zile, în gara Craiovei veneau sute de oameni care strigau și manifestau pentru eliberarea prizonierilor. Cordoanele de soldați nemți cu greu reușeau să-i oprească. Totodată locuitorii Craiovei au ajutat peste 100 de deținuți să evadeze de la arestul central; aceștia fuseseră condamnați de tribunalul militar german. Muncitorii din cartierele mărginașe ale orașului îi țineau ascunși pe evadați pînă ce aceștia izbuteau să scape de sub

¹ Arh. st. Craiova, fond. Primăria orașului Craiova, dos. 6/1917.

² *Ibidem*, dos. 8/1917.

³ Aceste măsuri severe ale comandaturii sînt confirmate și de relatările unui martor ocular: magistratul I. B. Georgescu.

⁴ V. Liveanu, 1918. *Din istoria luptelor revoluționare din România*, București, Edit. Politică, 1959, p. 255.

urmărire și să dispară¹. Raziile și perchezițiile nemților organizate în acest scop nu ajungeau la nici un rezultat.

Începînd din vara anului 1917, paza orașului a fost puternic organizată de nemți. Ei au renunțat să mai trimită simple patrulare, care uneori erau dezarmate de cetățeni, înlocuindu-le cu detașamente militare, care aveau dreptul să facă „percheziții” pe străzi și la persoane la orice oră din zi și din noapte.² Era o metodă nouă prin care se urmărea controlul populației și continuarea jefuirii locuitorilor și a locuințelor lor.

Într-un document se arată că soldații germani au început să umble în grupuri mai mari și că „intră deodată cite 5—6 în casele locuitorilor și, fără a da vreo deslușire asupra scopului venirii lor, cercetează peste tot, luînd fără nici o măsură alimente din casă și bunuri din curte”³.

Metodele de intimidare a populației, care ura de moarte pe cotropitori, deveneau, pe măsură ce se apropia sfîrșitul războiului, tot mai barbare. Comandatura germană înscena numeroase procese împotriva locuitorilor ca prin condamnări la moarte să intimideze populația. Locuitorii se solidarizau însă cu cei condamnați pe nedrept. Vom da numai două exemple edificatoare în acest sens. Muncitorul Ion Ciobanu a fost judecat și condamnat la moarte de consiliul de război german ca element ostil ocupanților, pentru răzvrătire împotriva comandaturii. Nemții au făcut mult caz în legătură cu această condamnare. Pentru intimidarea populației orașului au fost luate măsuri privind „organizarea funeraliilor” condamnatului înainte ca acesta să fie împușcat. Poliția germană a trimis primarului o adresă conținînd următoarele: „Fiind încunoștințați din partea comandaturii că mîine 20 ianuarie ora 8 a.m. va avea loc executarea românului Ciobanu Ion, condamnat la moarte de consiliul de război german, am onoare a vă ruga să binevoiți a dispune ca pentru această zi, la ora 7¹/₂ a.m., să se găsească la intrarea parcului Bibescu carul mortuar împreună cu un coșciug pentru a se putea transporta și îngropa numaidecît condamnatul. În același timp vă mai rog să binevoiți a da ordin serviciului respectiv să aibă preparată pentru aceeași oră o groapă în cimitirul pe care-l veți destina d-stră”⁴.

În dimineața acelei zile, în parc se adunase populație multă, iar la intrare erau cîteva căruțe. Venind sub escorta plutonului german, I. Ciobanu s-a aruncat între caii de la o trăsură, apoi, la adăpostul mulțimii, s-a furișat sub alte căruțe; s-a produs o învălmășeală și s-au tras salve de foc. Cetățenii l-au ajutat însă pe condamnat să se facă nevăzut. În felul acesta a fost salvat de la moarte muncitorul Ion Ciobanu. Locuitorii aflați de față, deși au fost loviți cu patul armei de plutonul de execuție, nu l-au denunțat pe Ion Ciobanu.

Un alt exemplu: inginerului Virgil Angelescu, fugit la locuința sa din Craiova de la Tg.-Jiu de groaza nemților și angajat la Serviciul drumurilor-Dolj, i s-a cerut să depună jurămint de credință față de ocupanți. Era bănuیت că-i urăște. Aceasta bănuială era transmisă de spionii din Tg. Jiu. El a refuzat categoric acest lucru. Drept urmare a fost ridicat și supus unui sever interogatoriu. O dată cu el a fost întemnițat și copilul lui în vîrstă de 8 ani. Inginerul

¹ Arh. st. Craiova, fond. Primăria orașului Craiova, dos. 92/1917.

² *Ibidem*, dos. 14/1918.

³ *Ibidem*, dos. 64/1918.

⁴ *Ibidem*, dos. 1/1917.

era învinuit că a spus într-o cafenea din Craiova, o dată cu pătrunderea armatelor germane în Oltenia, că nemții pierd războiul.

I se reproșa apoi că în locuința sa din Craiova aveau loc întâlniri subversive. La rechizitoriu a arătat că într-adevăr pariase într-o cafenea din Craiova că nemții pierd războiul, aceasta întrucât pariurile sînt un lucru „obicinuit în conversațiile de cafenea”. Poliția germană a mai găsit în locuința inginerului Angelescu din Craiova o ciornă de scrisoare către prieteni prin care li se recomanda să poarte „un buton tricolor”. Deși declarase că are în casă un revolver, la perchiziție s-au găsit trei. Două le pusese războiului pentru ca acuzația să fie mai grea.

Tribunalul german l-a condamnat la moarte. După lungi proteste ale inculpatului și ale unui memoriu semnat de 72 de locuitori craioveni, pedeapsa i-a fost comutată la 15 ani muncă silnică¹.

Agitațiile și acțiunile revoluționare creșteau pe măsură ce ocupația germană își trăia ultimele zile. Autoritățile militare le cereau mereu locuitorilor „să fie supuși și liniștiți”. În octombrie 1918, printr-un alt ordin către cetățeni, li se cere „să nu se adune în grupuri în timpul zilei, să evite discuțiile și mai ales manifestările de orice fel”; se ordonă totodată închiderea tuturor cîrciumilor².

Curînd după aceasta, armata germană, învinsă pe front, a fost silită să se retragă din teritoriul cîclopit. Cînd trupele germane se îmbarcau în vagoane pentru plecare, populația Craiovei le huiduia, manifesta de bucurie pe străzi, rupea și călca în picioare toate firmele și indicatoarele folosite de ocupanți.

Pentru orașul Craiova, ocupația germană din timpul primului război mondial a adus sărăcie, suferințe, distrugerii și pagube de milioane de lei, iar pentru toată Oltenia și Muntenia jaful trupelor de ocupație a atins proporții uimitoare.

Dintr-o publicație secretă a Ministerului de Război austriac rezultă că în timpul celor doi ani de ocupație inamicul a luat, rechiziționat sau exportat de la noi 291 000 de vagoane de grîu, 163 000 de vagoane de porumb, 77 000 de vagoane de orz, 19 000 de vagoane de legume uscate, 81 000 de vagoane de nutreț, 8 500 de vagoane de oleaginoase, 3 000 000 hl de vin, 600 000 de cai, 1 000 000 de vaci și boi, 5 000 000 de oi, 1 000 000 de porci, 5 000 000 kg de lînă, 1 140 809 de tone de produse petroliere ș.a.³

Jaful sistematic al ocupanților germani a secătuit vremelnic avuțiile României: după ani grei de muncă neprecupețită, masele populare — creatoare a tuturor bunurilor — au reușit nu numai să refacă, dar să și dezvolte mai departe economia țării.

¹ N. J. c. Constantinescu, *op. cit.*, p. 43—47.

² Arh. st. Craiova, fond. Primăria orașului Craiova, dos. 67/1918.

³ Vezi N. J. c. Constantinescu, *op. cit.*, p. 13.